

Konsekvensutredning med anledning av förslag till ändrade föreskrifter och allmänna råd om beviljning av omställningsstudiestöd (CSNFS 2022:05)

Sammanfattning

Riksdagen och regeringen har beslutat att förenkla regelverket inom omställningsstudiestödet, i syfte att skapa ett mer effektivt och ändamålsenligt omställningsstudiestöd. De nya bestämmelserna i lagen ([2022:856](#)) och förordningen ([2022:857](#)) om omställningsstudiestöd kommer att tillämpas första gången i fråga om ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas den 1 juli 2025 eller senare. Ändringarna innebär att Centrala studiestödsnämnden (CSN) behöver göra följdändringar i myndighetens föreskrifter om omställningsstudiestöd. CSN föreslår följande ändringar i myndighetens föreskrifter.

- Ramtiden för arbetsvillkoren och den studerandes årliga inkomst ska beräknas med utgångspunkt i starten av den period med studier som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för. CSN föreslår att det i föreskrifter förtydligas att detta avser starten av den första studieperiod som en ansökan avser.
- Tid med förvärvsarbete kommer enligt lag- och förordningsändringar fortsättningsvis endast att ha betydelse vid prövningen av aktualitetsvillkoret. CSN föreslår därför att de föreskrifter som reglerar hur många timmars förvärvsarbete under en månad som ska anses motsvara 16 timmars arbete per vecka i genomsnitt, fortsättningsvis bara ska tillämpas inom aktualitetsvillkoret.
- Tid med vissa ersättningar enligt socialförsäkringsbalken eller ersättning till totalförsvarspliktiga ska enligt lag- och förordningsbestämmelser få tillgodoräknas den studerande som inkomster av förvärvsarbete, vid prövning av etableringsvillkoret. CSN föreslår att varje timme med sådan ersättning ska tillgodoräknas som inkomster av förvärvsarbete med 1/69-del av 12,5 procent av det inkomstbasbelopp som gäller för det kalenderår som ersättningen avser. Den som har haft annan ersättning under minst 16 timmar per vecka under en månad kommer därigenom även fortsättningsvis att kunna medräkna månaden i etableringsvillkoret.
- CSN föreslår att föreskriften som reglerar beräkningen av inkomster av förvärvsarbete för studerande som redovisar årliga arbetsinkomster från näringsverksamhet och som för samma period redovisar inkomstuppgifter per månad från anställning, anpassas till lydelsen i nya 8 a och 8 b §§ förordningen

CSN huvudkontoret

om omställningsstudiestöd. CSN föreslår även att föreskriften förtydligas så att det framgår att det är årliga inkomster från aktiv näringsverksamhet som i dessa fall ska delas med det antal månader som räkenskapsåret avser, för att sedan läggas ihop med månadsinkomsten från anställning.

- Vid beräkningen av om tid med sådan annan ersättning som anges i 6 § förordningen om omställningsstudiestöd uppgår till sammanlagt högst 24 månader, ska alla de månader då den studerande till någon del har fått *tillgodoräkna sig* inkomst av förvärvsarbete räknas med. Enligt nuvarande föreskrifter ska alla månader då den studerande fått *jämställa tid* med förvärvsarbete i stället räknas med. Den justering CSN föreslår innebär ingen ändring i sak jämfört med nuvarande bestämmelser.
- Inkomster från förvärvsarbete inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), Förenade kungariket eller Schweiz, får tillgodoräknas som inkomst i Sverige, vid prövningen av etablerings- och aktualitetsvillkoren. CSN föreslår att den utländska inkomsten vid sådant tillgodoräknande ska räknas om till svenska kronor utifrån den valutakurs som gäller den första bankdagen det år inkomsten intjänats.
- CSN föreslår att ändringarna i myndighetens föreskrifter ska träda i kraft den 1 april 2025 och att de nya bestämmelserna ska tillämpas första gången i fråga om ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas den 1 juli 2025 eller senare. Äldre föreskrifter ska, precis som äldre lag- och förordningsbestämmelser, fortsatt tillämpas avseende ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas före den 1 juli 2025.

Innehåll

1	Bakgrund	5
2	Överväganden och förslag	5
2.1	Studiestart vid beräkning av ramtiden för arbetsvillkoren ska vara starten av den studieperiod som ansökan avser	5
2.2	Bestämmelser om genomsnittlig arbetad tid ska bara gälla inom aktualitetsvillkoret	7
2.3	Tid med andra ersättningar ska tillgodoräknas som inkomster av förvärvsarbete i etableringsvillkoret enligt en schabloniserad modell	8
2.4	Varje månad då ersättning till någon del har tillgodoräknats som inkomst ska anses vara en av högst 24 månader då ersättning får tillgodoräknas	14
2.5	Inkomster av förvärvsarbete för studerande som har arbetsinkomster från både anställning och egenföretagsverksamhet ska läggas ihop	15
2.6	Omräkning av utländsk inkomst till svenska kronor ska göras utifrån valutakursen den första bankdagen det år inkomsten intjänats	18
2.7	Studiestart vid beräkning av årlig inkomst ska vara starten av den studieperiod som ansökan avser	19
3	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	20
3.1	Ikraftträdande	20
3.2	Behov av övergångsbestämmelser	21
4	Vilka berörs av ändringarna?	21
5	Kostnadsmässiga och andra effekter	22
5.1	Bestämmelser om studiestart vid beräkning av ramtiden för arbetsvillkoren	22
5.1.1	Konsekvenser för studerande	22
5.1.2	Konsekvenser för omställningsorganisation och andra	22
5.1.3	Konsekvenser för CSN	23
5.1.4	Övriga konsekvenser	23
5.2	Bestämmelser om genomsnittlig arbetad tid ska bara gälla inom aktualitetsvillkoret	23
5.3	Bestämmelser om att tid med andra ersättningar ska tillgodoräknas som inkomster i etableringsvillkoret enligt en schabloniserad modell	23
5.3.1	Konsekvenser för studerande	23
5.3.2	Konsekvenser för omställningsorganisationer och andra	24
5.3.3	Konsekvenser för CSN	24
5.3.4	Övriga konsekvenser	25

5.4	Bestämmelser om att varje månad då ersättning till någon del har tillgodoräknats som inkomst utgör en av högst 24 månader	25
5.5	Bestämmelser om beräkning av inkomster för den som har arbetsinkomster från både anställning och egenföretagsverksamhet	26
5.5.1	Konsekvenser för studerande	26
5.5.2	Konsekvenser för andra myndigheter, omställningsorganisationer, läroanstalter och andra utbildningsanordnare.....	26
5.5.3	Konsekvenser för CSN.....	26
5.5.4	Övriga konsekvenser.....	27
5.6	Bestämmelser om omräkning av utländska inkomster	27
5.6.1	Konsekvenser för studerande	27
5.6.2	Konsekvenser för omställningsorganisationer och andra	27
5.6.3	Konsekvenser för CSN.....	27
5.6.4	Övriga konsekvenser.....	27
5.7	Bestämmelser om studiestart vid beräkning av årlig inkomst	27
5.7.1	Konsekvenser för studerande	27
5.7.2	Konsekvenser för omställningsorganisation och andra.....	28
5.7.3	Konsekvenser för CSN.....	28
5.7.4	Övriga konsekvenser.....	28
6	Konsekvenser för Sveriges EU-medlemskap.....	28
7	Behovet av informationsinsatser.....	28

1 Bakgrund

Under november månad 2023 lämnade CSN in ett förslag till regelförenklingar inom omställningsstudiestödet till regeringen¹. Förslaget remissbehandlades och den 13 november 2024 beslutade riksdagen om enklare regler i lagen om omställningsstudiestöd.² Den 28 november 2024 beslutade regeringen om följdändringar i förordningen om omställningsstudiestöd.³ Syftet med ändringarna är att skapa ett mer effektivt och ändamålsenligt omställningsstudiestöd. Ändringarna i lag och förordning medför behov av följdändringar i CSN:s föreskrifter och allmänna råd ([CSNFS 2022:5](#)) om beviljning av omställningsstudiestöd. CSN lämnar i denna promemoria förslag på sådana ändringar.

2 Överväganden och förslag

2.1 Studiestart vid beräkning av ramtiden för arbetsvillkoren ska vara starten av den studieperiod som ansökan avser

Förslag: Med starten av den period med studier som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd enligt 4 a samt 5 §§ förordningen om omställningsstudiestöd ska avses starten av den studieperiod som ansökan avser.

Skälen för förslaget

Bestämmelser i lag och förordning

För att ha rätt till omställningsstudiestöd måste den studerande uppfylla ett etablerings- samt aktualitetsvillkor⁴. Etableringsvillkoret innebär att den studerande inom en viss angiven tidsperiod om de 14 senaste åren ska ha förvärvsarbetat i en minsta omfattning av minst 96 månader. Från och med den 1 januari 2025 framgår dock att den studerande ska ha haft en minsta inkomst av förvärvsarbete under den i ärendet fastställda ramtiden. Den ramtid som ska fastställas, dvs. inom den tid som den studerande ska uppfylla etableringsvillkoret, ska antingen utgöras av de 14 år som närmast föregått den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till CSN eller om studierna påbörjats före den dag ansökan kom in, från och med dagen före studiestarten. När ramtiden avseende etableringsvillkoret ska beräknas från och med dagen före studiestarten ska studiestarten anses vara starten av den period med studier som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för.⁵ Vidare framgår att den studerande har möjlighet att begära att ramtiden ska beräknas från och med den dag då den studerandes ansökan om grundläggande omställnings- och

¹ Uppdrag att ta fram förslag på regelförenklingar inom omställningsstudiestödet, CSN november 2023 ([ADM/2023:723](#)).

² Prop. [2023/24:168](#), Bet. [2024/25:UbU5](#), rskr. [2024/25:30](#).

³ Förordningen [2024:1096](#) om ändring i förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd.

⁴ 6 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd

⁵ 4 a § förordningen om omställningsstudiestöd

kompetensstöd kom in till en omställningsorganisation som han eller hon är anknuten till.⁶ Om studierna har påbörjats innan ansökan kom in beräknas ramtiden istället från och med dagen före studiestarten.

CSN:s bemyndigande att meddela föreskrifter

CSN får enligt 10 § 1 förordningen om omställningsstudiestöd meddela ytterligare föreskrifter om hur ramtiden enligt 6 § lagen om omställningsstudiestöd, 4 a och 5 §§ ska beräknas.

Hur begreppet studiestart har tolkats under den tid som reformen varit ikraft

Innan förordningsändringarna om omställningsstudiestöd trädde i kraft den 1 april 2024⁷ saknades konkretisering i författning kring innebörden av begreppet studiestart. 6 § lagen om omställningsstudiestöd angav och anger alltså att om studierna påbörjats före den dag ansökan kom in till CSN så ska ramtiden beräknas från och med dagen före studiestarten. Av förarbetena fanns viss ledning, men inte en tillräcklig argumentation för att några säkra slutsatser skulle kunna dras. Begreppet studiestart återkom även i regleringen kring årlig inkomst.⁸ Inför framtagandet av CSN:s föreskrifter avseende omställningsstudiestöd bedömde myndigheten att det var av vikt att ha en enhetlig tolkning av begreppet studiestart.

CSN bedömde då att begreppet studiestart skulle anses vara starten av den första studieperiod som en ansökan om omställningsstudiestöd avser. Om den utbildning eller det paket av olika utbildningar som en ansökan om omställningsstudiestöd avser startar först under en senare del av denna studieperiod, bör studiestarten dock anses vara den dag denna utbildning eller paket av utbildningar startar. CSN fastställde därefter ramtiden i ärendena med denna utgångspunkt när frågan om studiestart aktualiserades.

Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) fastslog dock sedermera att det saknas, såväl i författning som i lagens förarbeten, stöd för annan tolkning än den som framgår direkt av lagen.⁹ Under förutsättning att den studerande studerat sammanhållet på en utbildning, inte gjort några uppehåll i studierna samt att det inte fanns några andra omständigheter som påverkade bedömningen för studiestarten fastslog ÖKS att ramtiden skulle beräknas från och med dagen före studiestarten på den aktuella utbildningen.

Med anledning av detta fick CSN en hel del ärenden återförvisade för ny prövning och utredning av ramtiden utifrån hur begreppet studiestart tolkats. Detta fick även till följd att myndigheten fick revidera handlägningsrutiner och andra styrdokument.

⁶ 5 § förordningen om omställningsstudiestöd

⁷ SFS 2024:101, Förordning om ändring i förordningen om omställningsstudiestöd

⁸ 23 § lagen om omställningsstudiestöd

⁹ ÖKS beslut den 3 maj 2023, dnr 2023–00578

Med studiestart bör avses starten av den studieperiod som ansökan om omställningsstudiestöd avser

Den ändring av förordningen som trädde i kraft den 1 april 2024 tydliggör hur studiestart ska förstås vid beräkning av ramtiden när huvudregeln inte är tillämplig. Studiestarten ska således vara starten av den period med studier som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för. CSN anser dock att det finns behov och utrymme att ytterligare konkretisera vad detta innebär. För att särskilt understryka att studiestarten är starten av den period med studier som ansökan avser, anser CSN att detta tydligt ska knytas till starten av den studieperiod som ansökan avser. Studieperiod är ett väl etablerat och grundläggande begrepp inom studiestödsområdet. Begreppet är även centralt för att kunna beräkna den studerades studietakt på ett korrekt sätt. Genom denna föreskrift tydliggörs begreppet studiestart och CSN anser att de tolkningsutrymmen som tidigare funnits därmed minimeras.

Att underlåta att föreskriva särskilt kring vad som avses med studiestart riskerar att medföra att det finns ett tolkningsutrymme avseende begreppet. Det riskerar i sin tur att tillämpningen av begreppet inte blir enhetlig och studerande riskerar att behandlas olika.

2.2 Bestämmelser om genomsnittlig arbetad tid ska bara gälla inom aktualitetsvillkoret

Förslag: Följande bestämmelse ska fortsättningsvis endast gälla vid tillämpning av aktualitetsvillkoret.

En studerande som har förvärvsarbetat i följande omfattning ska anses ha arbetat i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad.

1. Om månaden har 28 dagar: Arbete under minst 64 timmar.
2. Om månaden har 29 dagar: Arbete under minst 66 timmar.
3. Om månaden har 30 dagar: Arbete under minst 68 timmar.
4. Om månaden har 31 dagar: Arbete under minst 70 timmar.

Skälen för förslaget

Bestämmelser i lag och förordning

Omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som bl.a. uppfyller ett aktualitetsvillkor som avser förvärvsarbete i Sverige, EES, Förenade kungariket och i Schweiz. Den studerande ska ha arbetat under minst 16 timmar per vecka under en månad i genomsnitt, alternativt ha haft en inkomst om minst 25 procent av inkomstbasbeloppet av förvärvsarbete per månad¹⁰, under sammanlagt minst 12 kalendermånader inom en ramtid om 24 månader. Ramtiden kan beräknas tidigast från och med det kalenderår då den studerande fyllde 19 år.¹¹ Med inkomst avses

¹⁰ Motsvarande 20 150 kronor per månad under 2025.

¹¹ 6 § lagen om omställningsstudiestöd och 8 b § förordningen om omställningsstudiestöd.

sådana inkomster i form av lön och liknande som ger rätt till jobbskatteavdrag, dvs. arbetsinkomster.

CSN:s bemyndigande att meddela föreskrifter

CSN får enligt 10 § 5 förordningen om omställningsstudiestöd meddela närmare föreskrifter om hur tid ska beräknas vid bedömningen av aktualitetsvillkoret enligt 6 § tredje stycket 1 lagen om omställningsstudiestöd.

Antalet arbetade timmar under en månad har numera endast betydelse vid prövningen av aktualitetsvillkoret

Enligt tidigare regelverk innebar 16 timmars förvärvsarbete i genomsnitt under en månad att den studerande fick tillgodoräkna sig månader inom både aktualitets- och etableringsvillkoren. Enligt det nya regelverk som riksdag och regering har beslutat om kan månader inom etableringsvillkoret däremot endast tillgodoräknas om den studerande har haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete. Möjligheten att ta hänsyn till arbetad tid kvarstår bara inom aktualitetsvillkoret.

Föreskrifter om hur många timmar under en månad som motsvarar 16 timmar per vecka, ska endast gälla vid prövning av aktualitetsvillkoret

CSN har meddelat föreskrifter om hur många arbetade timmar under en kalendermånad som kan anses motsvara 16 timmars arbete per vecka i snitt. Föreskrifterna tillämpades tidigare både vid bedömningen av aktualitets- och etableringsvillkoren. Eftersom arbetad tid numera bara har betydelse vid prövning av aktualitetsvillkoret, föreslår CSN att föreskrifterna ska avgränsas till att endast gälla vid den prövningen. CSN föreslår däremot ingen ändring i sak i den aktuella bestämmelsen. Mellan 64 och 70 timmars förvärvsarbete, beroende på kalendermånadens längd, bör även fortsättningsvis anses motsvara 16 timmars arbete per vecka i genomsnitt.

2.3 Tid med andra ersättningar ska tillgodoräknas som inkomster av förvärvsarbete i etableringsvillkoret enligt en schabloniserad modell

CSN:s förslag: Varje timme med sådan ersättning som anges i 6 § förordningen om omställningsstudiestöd ska tillgodoräknas som inkomster av förvärvsarbete med 1/69-del av 12,5 procent av det inkomstbasbelopp som gäller för det kalenderår som ersättningen avser.

I de fall ersättning betalas ut per dag eller del av dag ska även fortsättningsvis

1. en hel dags ersättning anses motsvara ersättning i åtta timmar,
2. ersättning för tre fjärdedels dag ska anses motsvara ersättning i sex timmar,
3. ersättning för en halv dag ska anses motsvara ersättning i fyra timmar,
4. ersättning för en fjärdedels dag ska anses motsvara ersättning i två timmar, och
5. ersättning för en åttondels dag ska anses motsvara ersättning i en timme.

Skälen för förslaget

Bestämmelser i lag och förordning

Omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som bl.a. uppfyller ett etableringsvillkor som avser förvärvsarbete i Sverige, EES, Förenade kungariket och i Schweiz. För ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas den 1 juli 2025 eller senare innebär etableringsvillkoret att den studerande ska ha haft en inkomst av förvärvsarbete om minst 12,5 procent av inkomstbasbeloppet¹² per månad under sammanlagt minst 96 kalendermånader inom en ramtid om 14 år. Ramtiden beräknas tidigast från och med det kalenderår då han eller hon fyllde 19 år.¹³ Med inkomst avses sådana inkomster i form av lön och liknande som ger rätt till jobbskatteavdrag, dvs. arbetsinkomster. CSN kan normalt hämta uppgifter om månadsvisa arbetsinkomster från Skatteverket som i sin tur hämtar uppgifterna från månadsvisa arbetsgivardeklarationer.

Om det för ett kalenderår inte finns inkomstuppgifter om den studerande redovisade per månad i arbetsgivardeklarationer, får den studerandes årsinkomst i stället användas för att beräkna hur många kalendermånader som ska tillgodoräknas den studerande vid prövningen av etableringsvillkoret. Den studerande får i sådant fall tillgodoräkna sig så många månader som det är möjligt att dela årsinkomsten på utan att inkomsten per månad understiger 12,5 procent av basbeloppet. Den studerande får dock inte tillgodoräkna sig fler månader under ett kalenderår än det antal månader som ryms inom ramtiden under kalenderåret.¹⁴

Vid prövningen av etableringsvillkoret får den studerande under högst 24 månader dessutom tillgodoräkna sig inkomst av förvärvsarbete om han eller hon har haft

1. ersättning enligt socialförsäkringsbalken i form av
 - a. föräldrapenningsförmåner,
 - b. graviditetspenning,
 - c. närståendepenning,
 - d. rehabiliteringspenning,
 - e. sjukpenning, eller
 - f. smittbärarpennning, eller
2. ersättning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt i form av
 - a. dagersättning, eller
 - b. dagpenning.¹⁵

¹² Motsvarande 10 075 kronor per månad under 2025.

¹³ 6 § lagen om omställningsstudiestöd och 8 a § förordningen om omställningsstudiestöd.

¹⁴ 8 a § förordningen om omställningsstudiestöd.

¹⁵ 6 § förordningen om omställningsstudiestöd.

CSN:s bemyndigande att meddela föreskrifter

CSN får enligt 10 § 2 förordningen om omställningsstudiestöd meddela ytterligare föreskrifter om hur de ersättningar enligt socialförsäkringsbalken och för totalförsvarspiktiga som anges i 6 § förordningen om omställningsstudiestöd får tillgodoräknas den studerande som inkomst av förvärvsarbete.

Det finns ett behov av ytterligare föreskrifter om hur annan ersättning ska tillgodoräknas som förvärvsinkomster

Studerande ska vid prövningen av etableringsvillkoret få tillgodoräkna sig inkomst av förvärvsarbete om han eller hon har haft viss ersättning enligt socialförsäkringsbalken eller ersättning för totalförsvarspiktiga. Närmare bestämmelser om *hur* annan ersättning ska tillgodoräknas som inkomst följer inte av lag eller förordning. I stället får CSN meddela ytterligare föreskrifter om hur sådan ersättning får tillgodoräknas den studerande som inkomst.

De aktuella ersättningarna lämnas per dag eller del av dag. Ersättningen kan vara fast och sakna koppling till den studerandes tidigare inkomst¹⁶ men den kan även vara individuellt beräknad, kopplad till den studerandes tidigare inkomst.¹⁷ Ersättningarna kan vidare beräknas och lämnas för varje kalenderdag, eller för varje dag då den studerande annars skulle ha arbetat.

Det finns flera tänkbara lösningar på hur annan ersättning ska få tillgodoräknas som inkomst. En viss tid med annan ersättning skulle t.ex. kunna jämföras med en viss inkomst, alternativt skulle ersättningens storlek direkt kunna jämföras med en förvärvsinkomst. Olika lösningar får olika konsekvenser för studerande och rättssäkerhetsprinciper förutsätter att lika fall behandlas lika. Att inte meddela föreskrifter är därför inget alternativ.

Varje timme med annan ersättning bör tillgodoräknas som 1/69-del av den inkomstgräns som gäller för att en månad ska få räknas i etableringsvillkoret

CSN har efter utredning funnit att en lösning där varje timme med ersättning enligt socialförsäkringsbalken eller ersättning för totalförsvarspiktiga ska tillgodoräknas som 1/69-del av inkomstbasbeloppet är mest lämplig. En sådan lösning innebär att den som har haft sådan annan ersättning under 16 timmar per vecka i genomsnitt under en månad, också får tillgodoräkna sig månaden inom etableringsvillkoret. Andra möjliga lösningar ger oönskade resultat och fungerar mindre väl för de studerande.

¹⁶ En totalförsvarspiktig som genomför grundutbildning som är längre än 60 dagar har t.ex. enligt 2 kap. 1 § förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspiktiga rätt till dagersättning med 146 kronor per tjänstgöringsdag. En person som tar ut föräldrapenning på lägstanivån har t.ex. enligt 12 kap. 24 § socialförsäkringsbalken rätt till 180 kronor om dagen.

¹⁷ Vissa totalförsvarspiktiga har enligt 2 kap. 2 § förordningen om förmåner till totalförsvarspiktiga rätt till dagpenning motsvarande 90 procent av sin sjukpenninggrundande inkomst (SGI) delad med 365. En person med föräldrapenning på sjukpenningnivån har t.ex. enligt 28 kap. 7 § socialförsäkringsbalken rätt till 80 procent av sin sjukpenninggrundande inkomst sedan denna multiplicerats med 0,97.

Föreskrifter om tillgodoräknande bör utformas på ett sätt som inte leder till negativa effekter för grupper av studerande

Av ursprungliga förarbeten framgår att de som tillhör målgruppen för omställningsstudiestödet, trots avbrott i sitt yrkesliv med anledning av exempelvis föräldraskap, i vissa fall ändå bör kunna anses vara etablerade på arbetsmarknaden.¹⁸

För den som ansöker om omställningsstudiestöd för studier som startar under det andra kalenderhalvåret 2025 eller senare kommer det inte längre att vara möjligt att uppfylla etableringsvillkoret genom att ha arbetat under ett visst antal timmar per månad under den 14-åriga kvalificeringstiden (ramtiden). I stället måste den studerandes arbetsinkomster ha uppgått till en viss minsta nivå per månad eller, om det saknas uppgifter om arbetsinkomster i månadsvisa arbetsgivardeklarationer, per år. Regeringen har i propositionen Ett effektivare omställningsstudiestöd (prop. [2023/24:168](#)) uttalat att ändringen medför att det kan bli svårare för låginkomsttagare och de som deltidsarbetar att få omställningsstudiestöd, eftersom deras förvärvsinkomster riskerar att inte nå upp till gällande beloppsnivåer.¹⁹ Regeringen har därför genom en ändring i förordningen om omställningsstudiestöd även beslutat om att sänka beloppsgränsen inom etableringsvillkoret från 25 till 12,5 procent av inkomstbasbeloppet per månad.

Enligt tidigare förordningsbestämmelser fick tid med vissa andra ersättningar *jämställas* med förvärvsarbete. Enligt CSN:s nuvarande föreskrifter²⁰ jämföras därför en timme med annan ersättning med en timmes förvärvsarbete. Den som har förvärvsarbetat, men som inte har haft tillräckliga arbetsinkomster, har därför kunnat kombinera tiden i arbete med tiden med annan ersättning. Om arbetet tillsammans med tiden med annan ersättning uppgår till minst 16 timmar per vecka i genomsnitt under en månad, kan månaden tillgodoräknas inom etableringsvillkoret. Konstruktionen innebär att ingen studerande drabbas negativt av frånvaro från arbete. Detta oavsett om de har en låg inkomst eller om de under frånvaron, t.ex. på grund av att de genom att plocka ut föräldrapenning på lägstanivån, har haft en fast men låg ersättningsnivå.

Kvalificering inom etableringsvillkoret ska framgent endast kunna ske genom förvärvsinkomster. CSN måste därför justera nuvarande föreskrifter och i stället meddela föreskrifter om hur den studerande ska få *tillgodoräkna sig* förvärvsinkomster genom tid med annan ersättning.

- På samma sätt som CSN:s nuvarande föreskrifter måste nya föreskrifter utformas på ett sätt som säkerställer att t.ex. studerande med låga inkomster och personer som får ersättningar med fasta ersättningsbelopp inte ska drabbas negativt av tid med annan ersättning.

¹⁸ Ds 2021:18, s 118

¹⁹ S. 24

²⁰ 3 kap. 3 § CSNFS 2022:5.

Att direkt tillgodoräkna belopp som har lämnats som annan ersättning som förvärvsinkomster skulle ge negativa effekter för vissa studerande

CSN har övervägt en modell som innebär att storleken på utbetalad ersättning direkt, krona för krona, kan tillgodoräknas som inkomst av förvärvsarbete. Om den utbetalda ersättningen före skatt under en månad i sig, eller i kombination med arbetsinkomster, skulle uppgå till minst 12,5 procent av inkomstbasbeloppet skulle månaden då kunna tillgodoräknas inom etableringsvillkoret.

För personer som får en ersättning som baseras på inkomster och som dessutom har lite högre inkomster skulle en sådan ordning vara relativt oproblematiske. För personer som har låga inkomster och för personer som får eller har valt att ta ut ersättningar med lägre och fasta belopp skulle en sådan lösning däremot innebära att tid med annan ersättning snabbt skulle kunna inverka negativt på möjligheterna att få omställningsstudiestöd.

- För en studerande som normalt har inkomster strax över gränsen om 12,5 inkomstbasbelopp under en månad skulle en enda dags frånvaro med en ersättning som endast ersätter inkomstbortfall med t.ex. 80 procent kunna medföra att månaden inte längre får medräknas i etableringsvillkoret.
- För studerade som visserligen har högre inkomster, men som under en månad endast får eller väljer att ta ut en ersättning med ett lägre och fast belopp, skulle lösningen kunna medföra att månaden inte längre får medräknas i etableringsvillkoret.

Syftet med att uttag av andra ersättningar ska kunna tillgodoräknas som förvärvsinkomster är att inkomstbortfall pga. sådant uttag inte ska drabba en arbetstagare negativt. En lösning där storleken på utbetalad ersättning, krona för krona, tillgodoräknas den studerande som inkomst av förvärvsarbete skulle dock leda till tydliga negativa effekter för vissa studerande. Lösningen är därför inget rimligt alternativ.

Varje timme med annan ersättning bör i stället tillgodoräknas som en viss arbetsinkomst i kronor

Nya föreskrifter måste säkerställa att alla studerande som normalt har inkomster som överstiger 12,5 procent av inkomstbasbeloppet och som varit frånvarande med annan ersättning, ändå kan tillgodoräkna sig månaden inom etableringsvillkoret. Tiden med, i stället för storleken på, den andra ersättningen bör därför tillgodoräknas som inkomst. En timme med annan ersättning bör helt enkelt tillgodoräknas den studerande som en viss inkomst av förvärvsarbete. Om de tillgodoräknade inkomsterna från tid med annan ersättning under en månad, i sig själva eller tillsammans med ordinarie inkomster av förvärvsarbete, överstiger 12,5 procent av inkomstbasbeloppet bör månaden kunna tillgodoräknas inom etableringsvillkoret.

Varje timme med annan ersättning bör tillgodoräknas som en viss inkomst

CSN anser att tid med annan ersättning bör tillgodoräknas som inkomst genom att tiden räknas om till ett belopp. Frågan är dock hur den exakta formeln för en sådan

omräkning bör se ut. En möjlighet vore att utgå ifrån omfattningen av en heltidstjänst under en normal månad. Heltidsarbete om 40 timmar per vecka motsvarar omkring 173 timmar per månad.²¹ CSN har därför övervägt en beräkningsmodell som innebär att varje timme med ersättning tillgodoräknas som vara 1/173 av 12,5 procent av inkomstbasbeloppet. En sådan lösning innebär dock att studerande kan komma att behöva uppbära annan ersättning under många timmar under en månad för att månaden ska kunna medräknas i etableringsvillkoret. Enligt nuvarande regelverk krävs att den studerande har arbetat eller haft en annan ersättning under 64–70 timmar för att en månad ska kunna medräknas i etableringsvillkoret. En justering av kravet från 64–70 timmar till 173 timmar per månad skulle innebära en betydande förändring.

En modell som utgår från en tänkt heltid skulle möjligtvis fungera väl för studerande med så höga inkomster att de även under månader med viss annan ersättning har tillräckliga inkomster av förvärsarbete, och för personer med låga inkomster som också arbetar minst 40 timmar per vecka. För deltidsarbetande skulle modellen däremot vara problematisk. En studerande som arbetar 80 timmar under en månad och som t.ex. på grund av sjukskrivning med sjukpenning är frånvarande under samtliga dessa timmar skulle med modellen normalt bara få tillgodoräkna sig 80/173-delar av inkomstgränsen. En sådan månad skulle då aldrig kunna tillgodoräknas.

En annan möjlighet vore därför att vid beräkningen utgå från den studerandes normala arbetstid under den månad som den andra ersättningen avser. Om den studerande normalt arbetar 80 timmar under en viss månad, ska varje timme med annan ersättning tillgodoräknas som 1/80-del av inkomstgränsen om 12,5 inkomstbasbelopp. Det skulle säkerställa att inte heller deltidsarbetande eller låginkomsttagare skulle drabbas negativt av frånvaro med annan ersättning. En sådan lösning skulle dock vara svår att tillämpa i praktiken. Dels kan antas att det kommer att vara problematiskt och kräva manuell handläggning att fastställa vad som är den studerandes normala arbetstid under en viss månad. Detta särskilt som arbetstiden kan variera och då månaden i fråga kan ligga långt tillbaka i tiden. Dessutom kommer CSN vid en sådan lösning att vara beroende av att den studerande kan lämna uppgifter om sin normala arbetstid till CSN. Det skulle därför innebära att mer komplicerat för studerande att ansöka om omställningsstudiestöd, orsaka längre handläggningstider hos CSN och dessutom medföra tydliga risker för missbruk och fusk.

CSN anser att ledning i stället bör hämtas i hur etableringsvillkoret var och aktualitetsvillkoret fortsatt är reglerat. Enligt nyligen beslutade lag- och förordningsbestämmelser krävs fortsatt att studerande har arbetat i genomsnitt minst 16 timmar i veckan under en kalendermånad för att månaden ska kunna tillgodoräknas inom aktualitetsvillkoret. Även om arbetad tid inte längre ska kunna läggas till grund för uppfyllandet av etableringsvillkoret, anser CSN att tiden om 16

²¹ 40 timmar x 52 veckor / 12 månader.

timmar per vecka rimligen bör utgöra ett riktmärke för att få till stånd en rättvisande beräkningsmodell och en rimlig miniminivå. En arbetstid om 16 timmar per vecka motsvarar omkring 69 timmar per månad.²² En rimlig modell kan därför vara att varje timme med annan ersättning ska tillgodoräknas den studerande med 1/69-del av 12,5 inkomstbasbelopp.

En sådan lösning innebär att storleken på den utbetalda ersättningen helt kommer att sakna betydelse. Har den studerande varit exempelvis föräldraledig saknar det betydelse om ersättningen betalats enligt lägsta- eller sjukpenninggrundande nivå. För studerande som i normalfallet arbetar under minst 16 timmar per vecka har modellen heller inga negativa effekter. En studerande som arbetar 16 timmar per vecka och under en månad tjänar exakt 12,5 procent av ett inkomstbasbelopp kommer t.ex. att kunna tillgodoräkna sig månaden även vid frånvaro med annan ersättning. Studerande med låg inkomst som normalt arbetar under kortare tid än 16 timmar per vecka, dvs. mindre än 69 timmar under en månad, kommer däremot att ha svårare att uppfylla villkoret. Det innebär dock ingen skillnad mot nuvarande regelverk. Även enligt nuvarande regelverk måste tiden med annan ersättning vid hel frånvaro från arbetet också uppgå till omkring 69 timmar per månad för att månaden ska kunna tillgodoräknas den studerande inom etableringsvillkoret.

CSN föreslår därför att varje timme med sådan ersättning som anges i 6 § förordningen om omställningsstudiestöd ska tillgodoräknas som inkomster av förvärvsarbete motsvarande 1/69-del av 12,5 procent av det inkomstbasbelopp som gäller för det kalenderår som ersättningen avser. CSN bedömer att en sådan modell ligger i linje med lagstiftarens uttalanden kring att det är viktigt att nya regler säkerställer att det alljämt ska vara möjligt för låginkomsttagare och de som arbetar deltid att kvalificera sig för omställningsstudiestödet.

När ersättningar avser del av dag ska en hel dags ersättning även fortsättningsvis anses motsvara åtta timmar

Ersättningar enligt socialförsäkringsbalken och för totalförsvarspiktiga som anges i 6 § förordningen om omställningsstudiestöd lämnas ofta per dag eller del av dag. Enligt nuvarande föreskrifter anses en hel dags ersättning anses motsvara förvärvsarbete i åtta timmar, ersättning för tre fjärdedels dag anses motsvara förvärvsarbete i sex timmar osv. Denna ordning för omräkning av dagsberäknade ersättningar till timmar har fungerat väl. CSN ser därför ingen anledning att föreslå några ändringar.

2.4 Varje månad då ersättning till någon del har tillgodoräknats som inkomst ska anses vara en av högst 24 månader då ersättning får tillgodoräknas

Förslag: Vid beräkningen av om tid med sådan annan ersättning som anges i 6 § förordningen om omställningsstudiestöd uppgår till sammanlagt högst 24 månader,

²² 16 timmar x 52 veckor / 12 månader.

ska alla de månader då den studerande till någon del har fått tillgodoräkna sig inkomst av förvärvsarbete räknas med.

Skälen för förslaget

Bestämmelser i lag och förordning

Enligt 6 § förordningen om omställningsstudiestöd får den studerande, vid prövning av etableringsvillkoret i 6 § andra stycket lagen om omställningsstudiestöd, under sammanlagt högst 24 månader tillgodoräkna sig inkomst av förvärvsarbete om han eller hon har haft vissa utpekade ersättningar enligt socialförsäkringsbalken eller ersättning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen om totalförsvarsplikt.

CSN:s bemyndigande att meddela föreskrifter

CSN får enligt 10 § 2 förordningen om omställningsstudiestöd meddela ytterligare föreskrifter om hur ersättningar som anges i 6 § samma förordning får tillgodoräknas den studerande som inkomst av förvärvsarbete.

En redaktionell ändring bör göras i CSN:s föreskrifter

CSN föreslår att bestämmelsen i 3 kap. 4 § CSNFS 2022:5 ska justeras med anledning av ändringarna i 6 § förordningen om omställningsstudiestöd.

Ändringen av 3 kap. 4 § är enbart av redaktionell karaktär för att harmonisera med 6 § förordningen om omställningsstudiestöd. Ändringen innebär ingen ändring i sak. Vid beräkningen av om tid med sådan annan ersättning som anges i 6 § förordningen om omställningsstudiestöd uppgår till sammanlagt högst 24 månader, ska alla de månader då den studerande till någon del har fått *tillgodoräkna sig inkomst* av förvärvsarbete även fortsättningsvis räknas med. Enligt CSN:s nuvarande föreskrifter ska alla de månader då den studerande till någon del fått *jämställa tid* med ersättningar enligt socialförsäkringsbalken eller till totalförsvarspliktiga med tid med förvärvsarbete medräknas.

2.5 Inkomster av förvärvsarbete för studerande som har arbetsinkomster från både anställning och egenföretagsverksamhet ska läggas ihop

Förslag: Föreskriften som reglerar beräkningen av inkomster av förvärvsarbete för en studerande som för samma period både redovisar en årsinkomst från en aktiv näringsverksamhet och månadsinkomst från anställning ska anpassas till lydelsen i nya 8 a och 8 b §§ förordningen om omställningsstudiestöd.

Inkomsten från den aktiva näringsverksamheten ska i dessa fall delas med det antal månader som räkenskapsåret avser. För de månader där den studerande även har månadsinkomst från en anställning ska dessa inkomster därefter läggas ihop med den beräknande månadsinkomsten från näringsverksamheten.

Skälen för förslaget

Bestämmelser i lag och förordning

Enligt 8 § första stycket förordningen om omställningsstudiestöd framgår att vid prövningen av om den studerande har haft tillräckliga inkomster av förvärvsarbete för att uppfylla etableringsvillkoret eller aktualitetsvillkoret enligt 6 § andra stycket eller tredje stycket 2 lagen om omställningsstudiestöd ska med inkomst av förvärvsarbete avses arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen.

Av 8 a § förordningen om omställningsstudiestöd framgår följande. Vid prövningen av etableringsvillkoret ska den studerandes inkomst av förvärvsarbete under en kalendermånad uppgå till en viss nivå för att månaden ska kunna tillgodoräknas den studerande. Den nivån är minst 12,5 procent av det inkomstbasbelopp som gäller under det år inkomsterna intjänats. Om det för ett kalenderår inte finns inkomstuppgifter om den studerande redovisade per månad i enlighet med 26 kap. 19 a och 19 b §§ skatteförfarandelagen (2011:1244) i arbetsgivardeklarationer får årsinkomsten användas för att beräkna hur många kalendermånader som ska tillgodoräknas den studerande vid prövningen av etableringsvillkoret. Den studerande får i dessa fall tillgodoräkna sig så många månader som det är möjligt att dela årsinkomsten på utan att inkomsten per månad understiger 12,5 procent av inkomstbasbeloppet. Den studerande får dock inte tillgodoräkna sig fler månader under ett kalenderår än det antal månader som ryms inom ramtiden under kalenderåret.

I 8 b § förordningen om omställningsstudiestöd anges följande. Vid prövningen av aktualitetsvillkoret ska den studerandes inkomst av förvärvsarbete under en kalendermånad uppgå till minst 25 procent av inkomstbasbeloppet för att månaden ska kunna tillgodoräknas den studerande. Om det för ett kalenderår inte finns inkomstuppgifter om den studerande redovisade per månad i enlighet med 26 kap. 19 a och 19 b §§ skatteförfarandelagen i arbetsgivardeklarationer får årsinkomsten användas för att beräkna hur många kalendermånader som ska tillgodoräknas den studerande vid prövningen av aktualitetsvillkoret. Detta gäller dock bara om det kalenderår som årsinkomsten hänför sig till ryms inom ramtiden. Den studerande får i dessa fall tillgodoräkna sig tolv månader om årsinkomsten uppgår till minst tre inkomstbasbelopp under kalenderåret.

CSN:s bemyndigande att meddela föreskrifter

CSN får enligt 10 § 4 förordningen om omställningsstudiestöd meddela närmare föreskrifter om hur inkomster av förvärvsarbete enligt 8–8 b §§ ska beräknas.

En anpassad beräkning för studerande som under samma period har arbetsinkomster från både anställning och egenföretagsverksamhet föreslås

Arbetsinkomster som ger rätt till jobbskatteavdrag är sådana inkomster av förvärvsarbete som kan tillgodoräknas vid prövning av arbetsvillkoret.²³ Inkomster av aktiv näringsverksamhet är också arbetsinkomster.²⁴

CSN hämtar uppgifter om förekomsten av de relevanta arbetsinkomsterna från Skatteverket. I de flesta fall kan Skatteverket också lämna uppgift om den studerandes arbetsinkomster i form av månadsvisa inkomstuppgifter från arbetsgivardeklarationer. För tid före 2019 och för egenföretagare med inkomst av näringsverksamhet redovisas emellertid endast årsvisa arbetsinkomster.²⁵

I de fall den studerande, för tid efter 2018, har arbetsinkomster från både anställning och egenföretagsverksamhet kan CSN behöva beräkna inkomster av förvärvsarbetet från månatliga inkomstuppgifter och årsinkomster för samma period. CSN har sedan tidigare föreskrivit om hur beräkningen av inkomst ska göras för dessa studerande, som redovisar ett överskott inom inkomstslaget näringsverksamhet i ett beslut om slutlig skatt och som för samma period redovisar inkomster från anställning.²⁶ Med anledning av att lagstiftaren nyligen infört 8 a och 8 b §§ i förordningen om omställningsstudiestöd finns ett behov av att justera hänvisningarna till förordningen i den nämnda föreskriften. CSN ser också ett behov av att anpassa föreskriften så att det framgår att det för egenföretagare är årsinkomst från aktiv näringsverksamhet som utgör sådana arbetsinkomster som kan tillgodogöras vid prövningen av arbetsvillkoren. Det framgår av inkomstskattelagen och socialförsäkringsbalken enligt vad som angivits inledningsvis ovan. Vidare föreslår CSN vissa redaktionella ändringar för att öka läsbarheten i föreskriften.

CSN föreslår följaktligen att föreskriften som reglerar beräkningen av inkomster av förvärvsarbete för en studerande som för samma period både redovisar en årsinkomst från näringsverksamhet och månadsinkomst från anställning ändras. Vid beräkning enligt 8 a och 8 b §§ förordningen om omställningsstudiestöd ska i dessa fall inkomsten från den aktiva näringsverksamheten delas med det antal månader som räkenskapsåret avser. För de månader där den studerande även har månadsinkomst från en anställning ska dessa inkomster därefter läggas ihop med den beräknade månadsinkomsten från näringsverksamheten. Den ändrade föreskriften innebär ingen ändring i hur själva beräkningen av inkomst från år och månad ska göras.

²³ De finns angivna i 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen (8 § FOSS)

²⁴ 59 kap. 14 § socialförsäkringsbalken

²⁵ Se 8 a och 8 b §§ förordningen om omställningsstudiestöd

²⁶ Nuvarande lydelse av 3 kap. 5 § CSNFS 2022:5

2.6 Omräkning av utländsk inkomst till svenska kronor ska göras utifrån valutakursen den första bankdagen det år inkomsten intjänats

Förslag: Vid tillgodoräknande av inkomster från förvärvsarbete inom EES, Förenade kungariket eller Schweiz som inkomst av förvärvsarbete i Sverige, ska den utländska inkomsten räknas om till svenska kronor utifrån den valutakurs som gäller den första bankdagen det år inkomsten intjänats.

Skälen för förslaget

Nuvarande reglering

Enligt 8 § förordningen om omställningsstudiestöd anges att vid prövningen av om den studerande har haft tillräckliga inkomster av förvärvsarbete för att uppfylla etableringsvillkoret eller aktualitetsvillkoret enligt 6 § andra stycket eller tredje stycket 2 lagen om omställningsstudiestöd, ska med inkomst av förvärvsarbete avses arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229). Inkomster från förvärvsarbete från utlandet inom EES, i Förenade kungariket och i Schweiz som motsvarar arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen får tillgodoräknas som inkomst i Sverige.

I det fall den studerande redovisar inkomst från förvärvsarbete i en utländsk valuta saknas reglering vilken valutakurs som CSN ska använda vid en omräkning till svenska kronor. Avsaknaden av reglering leder till oklarhet hur inkomsten ska beräknas, vilket medför att beslut om omställningsstudiestöd kan brista i likformighet.

CSN:s bemyndigande att meddela föreskrifter

CSN får enligt 10 § 4 förordningen om omställningsstudiestöd meddela närmare föreskrifter om hur inkomster av förvärvsarbete enligt 8–8 b §§ ska beräknas och hur inkomster ska räknas för studerande som har haft arbetsinkomster i ett annat land än Sverige.

Utländska inkomster bör räknas om till svenska kronor utifrån den valutakurs som gäller den första bankdagen det år inkomsten intjänats

I det fall CSN inte reglerar vilket datum som den utländska inkomsten ska räknas om till svenska inkomster är det beslutsdatum som avgör hur inkomsten ska räknas om i varje enskilt fall. Det är enligt CSN:s bedömning inget realistiskt och rättssäkert alternativ i och med att det innebär olika datum varje gång inkomsten ska beräknas.

I CSN:s föreskrifter om studiemedel²⁷ är det reglerat hur kostnader och inkomster som anges i en utländsk valuta ska omräknas.

CSN har hittills använt studiemedelsföreskriften på motsvarande sätt inom omställningsstudiestöd. CSN anser emellertid att det är orimligt att använda den för beviljningsåret aktuella valutakursen för inkomster som kan vara upp till 14 år

²⁷ 8 kap 18 § och 10 kap 4 § CSNFS (2001:1)

gamla. Det är således inget alternativ att införa exakt samma lydelse av bestämmelsen.

CSN föreslår i stället att den utländska inkomsten räknas om till svenska kronor utifrån den valutakurs som gäller den första bankdagen det år inkomsten intjänats. På så sätt säkerställs att en jämförelse mellan en utländsk inkomst ett visst år och den inkomstgräns som gäller enligt 8 a och 8 b §§ förordningen om omställningsstudiestöd blir så rättvisande som möjligt.

2.7 Studiestart vid beräkning av årlig inkomst ska vara starten av den studieperiod som ansökan avser

Förslag: Med starten av den period med studier som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för enligt 16 a § förordningen om omställningsstudiestöd ska avses starten av den studieperiod som ansökan avser.

Skälen för förslaget

Bestämmelser i lag och förordning

Den inkomst som ska ligga till grund för beräkningen av omställningsstudiestöd är den årliga inkomst som bestämts av Försäkringskassan.²⁸ Denna inkomst bestäms på begäran av CSN. Beräkningen av den årliga inkomsten görs genom att bestämma den studerandes sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och årlig inkomst på motsvarande sätt som enligt 25–26 kap. socialförsäkringsbalken.²⁹

Från och med den 1 januari 2025 ska den årliga inkomsten bestämmas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till CSN, dock tidigast fem månader och senast dagen före studiestarten.³⁰ Den tidigare lydelsen angav ett tidsintervall om tidigast tre månader och senast dagen före studiestarten. Vidare anges att den årliga inkomsten ska bestämmas på nytt om den studerande återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd efter ett studieuppehåll av viss omfattning i tid. Den nya lydelsen anger ett studieuppehåll om minst fem månader.³¹ CSN ska ange i sin begäran vilken dag som Försäkringskassan ska utgå från vid bestämmande av årlig inkomst. Studiestart anses vara starten av den period med studier som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för.³²

CSN:s bemyndigande att meddela föreskrifter

CSN får enligt 16 a § andra stycket förordningen om omställningsstudiestöd meddela ytterligare föreskrifter om årlig inkomst i förhållande till studiestarten.

²⁸ 22 § lagen om omställningsstudiestöd

²⁹ Med undantag för 25 kap. 3 § socialförsäkringsbalken

³⁰ 23 § lagen om omställningsstudiestöd

³¹ Den tidigare lydelsen angav ett uppehåll om minst fyra månader

³² 16 a § förordningen om omställningsstudiestöd

Med studiestart bör avses starten av den studieperiod som ansökan om omställningsstudiestöd avser

Huvudregeln för den tidpunkt för vilken CSN ska begära årlig inkomst från Försäkringskassan är alltså utgångspunkt i förhållanden den dag ansökan kom in till CSN. Däremot förändras den tidigaste tidpunkt för vilken en begäran kan skickas från tre till fem månader innan studiestart. Med studiestart avses enligt förordningen starten av den period för vilken ansökan avser. I avsnitt 2.1 konsekvensutredningen framgår vilka konsekvenser som följde av att begreppet studiestart inte ytterligare hade definierats av lagstiftaren. Även om det nu med stöd av förordningen till viss del förtydligats vad som avses med studiestart anser CSN att det bör finnas behov av att ytterligare konkretisera hur studiestart ska förstås inom omställningsstudiestödet.

CSN anser därför att det särskilt bör föreskrivas att med studiestart avses starten av den studieperiod som ansökan om omställningsstudiestöd avser. Att underlåta att genom föreskrift särskilt reglera vad som avses med studiestart är inte ett alternativ då det riskerar att medföra en tillämpning av begreppet som inte ligger i linje med lagstiftarens intention. Det bör även finnas en enhetlig definition av begreppet då det är återkommande i andra sammanhang, såsom vid beräkningen av ramtiden för arbetsvillkoren. Det är således nödvändigt att särskilt reglera vad som avses med studiestart.

3 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

CSN:s förslag: Ändringarna i Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd (CSNFS 2022:5) om beviljning av omställningsstudiestöd ska träda i kraft den 1 april 2025.

De nya bestämmelserna ska tillämpas första gången i fråga om ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas den 1 juli 2025 eller senare. Äldre föreskrifter ska fortsatt tillämpas avseende ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas före den 1 juli 2025.

3.1 Ikraftträdande

De förslag till föreskriftsändringar som föreslås i denna promemoria utgör följdändringar till beslutade ändringar i lagen och förordningen om omställningsstudiestöd. De nya lag- och förordningsbestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 2025, och de nya bestämmelserna tillämpas första gången i fråga om ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas den 1 juli 2025 eller senare. Äldre lag- och förordningsbestämmelser ska dock fortsatt tillämpas avseende ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas före den 1 juli 2025.

Lag- och förordningsbestämmelserna kommer att bli aktuella att tillämpa tidigast den 1 april 2025, i samband med handläggning av ansökningar som lämnas in den dagen. CSN föreslår därför att myndighetens nya föreskrifter ska träda i kraft den 1 april 2025.

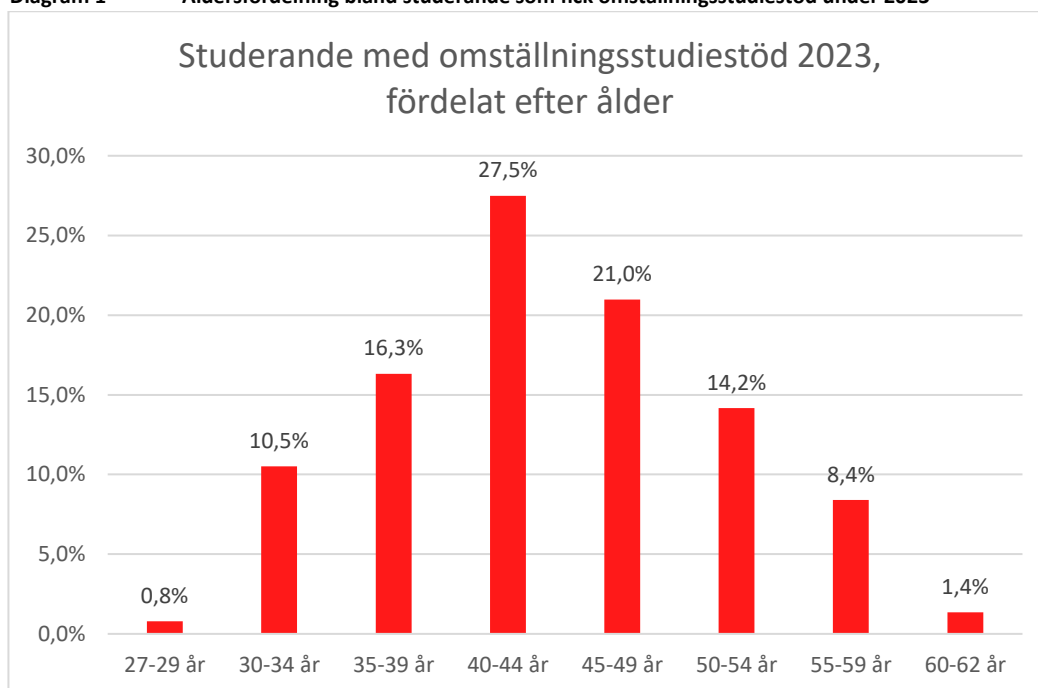
3.2 Behov av övergångsbestämmelser

De nya föreskrifter som CSN föreslår är en följd av och hänger nära samman med nya lag- och förordningsbestämmelser. De nya föreskrifterna bör därför, på samma sätt som de nya lag- och förordningsbestämmelserna, tillämpas första gången i fråga om ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas den 1 juli 2025 eller senare. Äldre föreskrifter bör fortsatt tillämpas avseende ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas före den 1 juli 2025.

4 Vilka berörs av ändringarna?

Under 2023 studerade 5 200 personer med omställningsstudiestöd, varav 2 700 även valde att ta omställningsstudiestöd i form av lån. Av dem var 63 procent kvinnor.³³ Omställningsstudiestöd kan lämnas tidigast från och med det år då den studerande fyller 27 år, och de allra flesta av stödtagarna är i åldern 40–49 år.

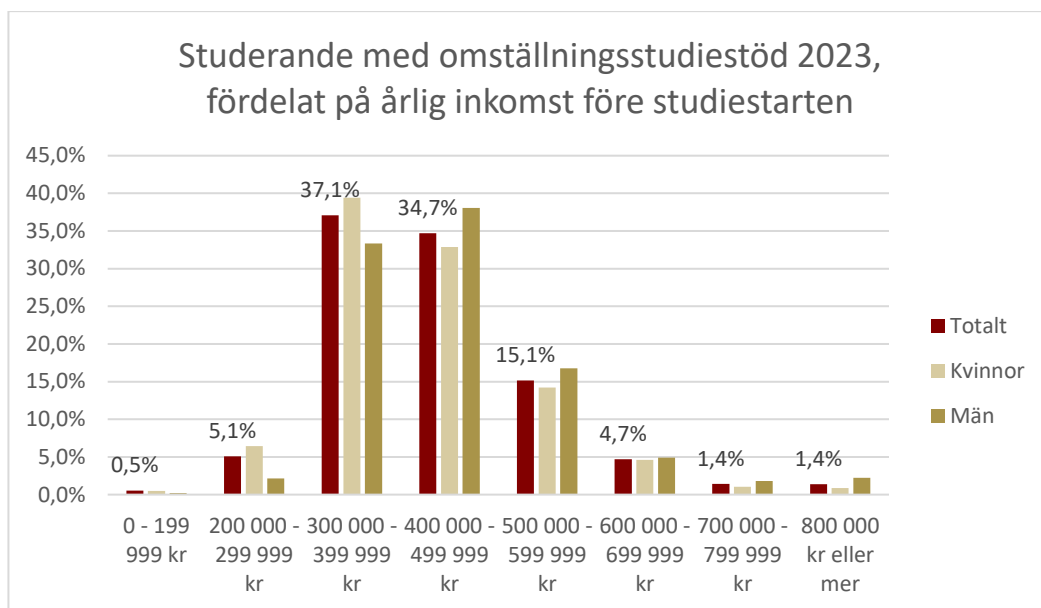
Diagram 1 Åldersfördelning bland studerande som fick omställningsstudiestöd under 2023

Omställningsstudiestödet är utformat för att ersätta ett inkomstbortfall under studier. Stödets storlek är därför relaterat till de inkomster som den studerande har haft före studiestarten. Över 85 procent av de som påbörjar studier med omställningsstudiestöd har närmast före studiestarten haft en årsinkomst i intervallet 300 000 till 500 000 kronor före skatt.

Diagram 1 Inkomstfördelning, inkomster av förvärvsarbete närmast före studiestarten, bland studerande som fick omställningsstudiestöd under 2023

³³ CSN:s årsredovisning för 2023 ([ADM/2023/670](#)), s. 47.

Manliga stödtagare har generellt något högre inkomster före studiestarten än kvinnliga.

5 Kostnadsmässiga och andra effekter

5.1 Bestämmelser om studiestart vid beräkning av ramtiden för arbetsvillkoren

5.1.1 Konsekvenser för studerande

Vid fastställande av ramtiden avseende arbetsvillkoren är utgångspunkten att denna ska avse de 14 år respektive 24 månader som närmast föregått den dag ansökan om omställningsstudiestöd inkom till CSN. Om studierna påbörjats före den dag ansökan kom in, ska ramtiden istället beräknas från och med dagen före studiestarten. Studiestarten definieras i 4 a § förordningen om omställningsstudiestöd som starten av den period med studier som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för. CSN föreslår att begreppet i föreskrifter ska preciseras ytterligare. Genom att särskilt föreskriva vad som avses med studiestart i förhållande till ramtiden tydliggörs begreppet och regelverket blir lättare att förstå. Genom att särskilt reglera vad som avses med studiestart, starten av den första studieperiod som en ansökan avser, kommer de studerande vid planeringen av sina studier bättre kunna förutse hur ramtiden kommer att fastställas.

5.1.2 Konsekvenser för omställningsorganisation och andra

CSN anser att ändringen inte kommer att medföra några särskilda konsekvenser för de berörda omställningsorganisationerna eller andra. Regelverket kommer att vara mer förutsägbart och präglas av en ökad tydlighet.

5.1.3 Konsekvenser för CSN

Förslaget innebär bättre förutsättningar för en snabbare administration av stödet. Den tidigare tolkningen av begreppet medförde att relativt omfattande utredningar kring tidpunkten för de studerandes studiestart på den sökta utbildningen genomfördes. Genom att begreppet numera har en tydlig definition kommer administreringen underlättas.

5.1.4 Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms inte ha några regionala effekter eller få några konsekvenser för jämställdheten. Förslagen bedöms inte heller ha någon inverkan på klimat och miljö.

5.2 Bestämmelser om genomsnittlig arbetad tid ska bara gälla inom aktualitetsvillkoret

Beslutade ändringar i lag och förordning innebär att de studerande fortsättningsvis endast kommer att kunna uppfylla etableringsvillkoret genom att uppvisa tillräckliga arbetsinkomster, dvs. minst 12,5 procent av inkomstbasbelopp per månad. Etableringsvillkoret kommer följaktligen inte längre att kunna uppfyllas genom att den studerande uppvisar arbete under tillräckligt många timmar under en månad. Av detta följer att CSN:s nuvarande föreskrifter som reglerar hur många timmars arbete under en månad som ska anses motsvara 16 timmars arbete per vecka i genomsnitt, inte längre är aktuella att tillämpa inom etableringsvillkoret. CSN:s förslag att föreskrifterna bara ska vara tillämpliga inom aktualitetsvillkoret är därför en ren följd av ändrade av lag- och förordningsbestämmelser och har inga självständiga konsekvenser.

5.3 Bestämmelser om att tid med andra ersättningar ska tillgodoräknas som inkomster i etableringsvillkoret enligt en schabloniserad modell

5.3.1 Konsekvenser för studerande

CSN har i avsnitt 2.3 lämnat förslag om att varje timme med sådan ersättning som anges i 6 § förordningen om omställningsstudiestöd ska tillgodoräknas som inkomster av förvärvsarbete med 1/69-del av 12,5 procent av det inkomstbasbelopp som gäller för det kalenderår som ersättningen avser. Det gäller ersättningar enligt socialförsäkringsbalken i form av föräldrapenningsförmåner, graviditetspenning, närståendepenning, rehabiliteringspenning, sjukpenning, smittbärränta, eller ersättning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen om totalförsvarspikt i form av dagersättning, eller dagpenning.

Många studerande har haft någon av ovanstående ersättningar under den 14-åriga ramtid som gäller för etableringsvillkoret. Det är dock bara i de fall då den studerande inte har haft tillräckliga arbetsinkomster under minst 96 månader (8 år) av dessa 14 år som dessa ersättningar kan få betydelse. CSN har ingen statistik som visar hur många studerande som har saknat tillräckliga arbetsinkomster under minst 96 månader, men som med hjälp av tid med andra ersättningar ändå har kunnat

uppfylla etableringsvillkoret. CSN kan dock konstatera att studerande som enligt nuvarande regler³⁴ har haft annan ersättning under minst 16 timmar i genomsnitt per vecka under en månad kan få tillgodoräkna månaden i etableringsvillkoret. De regler CSN föreslår innebär ingen skillnad i det avseendet. Annan ersättning under 16 timmar per vecka i genomsnitt under en månad kommer även fortsättningsvis att innebära att månaden kommer att kunna medräknas i etableringsvillkoret.

Regeringen har samtidigt beslutat att inkomstgränsen, den arbetsinkomst en studerande måste ha haft under månad för att månaden ska få tillgodoräknas i etableringsvillkoret, ska sänkas från 25 till 12,5 procent av inkomstbasbeloppet.³⁵ Det innebär att det kommer att bli något lättare för studerande som har arbetat, och de studerande som delvis har arbetat och delvis har uppburit annan ersättning enligt socialförsäkringsbalken eller till totalförsvarspiktiga, att uppfylla etableringsvillkoret.

För studerande kan de föreskrifter CSN föreslår, att en timme med annan ersättning ska tillgodoräknas som 1/69-del av inkomstgränsen om 12,5 procent av inkomstbasbelopp, vid en första anblick framstå som svåra att förstå. I praktiken representerar reglernas konstruktion dock en relativt enkel princip, att tid med annan ersättning under minst 16 timmar per vecka i genomsnitt under en månad innebär att månaden kommer att kunna medräknas inom etableringsvillkoret.

Förslaget innebär slutligen att etableringsvillkoret i hög utsträckning kommer att kunna prövas maskinellt hos CSN, vilket medför kortare handläggningstider och att de studerande kan få sina beslut snabbare.

5.3.2 Konsekvenser för omställningsorganisationer och andra

CSN:s förslag bedöms inte ha några konsekvenser för omställningsorganisationer, andra myndigheter eller andra aktörer.

5.3.3 Konsekvenser för CSN

Förslaget att en timme med annan ersättning ska kunna tillgodoräknas som en viss inkomst innebär att etableringsvillkoret till stor del kommer att kunna prövas helt maskinellt hos CSN. CSN kan hämta in uppgifter om tid med annan ersättning från Försäkringskassan och tillgodoräkna den tiden som en motsvarande inkomst av förvärvsarbete. Den motsvarande inkomsten av förvärvsarbete kan sedan adderas med den studerandes eventuella faktiska arbetsinkomster under samma månad eller år. Uppgifterna om arbetsinkomster hämtar CSN direkt från Skatteverket. Om den sammanlagda inkomsten, tillgodoräknad och faktiskt inkomst, överstiger inkomstgränsen under en månad kan månaden medräknas inom etableringsvillkoret.

³⁴ 6 § lagen om omställningsstudiestöd, 6 § förordningen om omställningsstudiestöd samt 3 kap. 2 och 3 §§ CSNFS 2022:5.

³⁵ Från 20 150 till 10 075 kronor per månad, enligt 2025 års inkomstbasbelopp. Se 8 a § förordningen om omställningsstudiestöd, dess lydelse från den 1 januari 2024.

5.3.4 Övriga konsekvenser

Kvinnor uppbär i högre utsträckning än män olika ersättningar från Försäkringskassan. Kvinnor har t.ex. 80 procent fler dagar med sjukpenning än män.³⁶ Kvinnors inkomster är dessutom lägre än mäns.³⁷ Kvinnor är alltså oftare frånvarande från arbete med annan ersättning från Försäkringskassan och risken är dessutom högre att sådan frånvaro innebär att kvinnors arbetsinkomster sjunker under den inkomstgräns som gäller för att en månad ska få medräknas i etableringsvillkoret. CSN:s förslag, som innebär att möjligheterna att tillgodoräkna sig tid med sådan annan ersättning i praktiken blir oförändrad, är därför särskilt viktig för kvinnors fortsatta möjligheter att uppfylla etableringsvillkoret.

CSN:s förslag säkerställer en ordning där myndigheten kan hämta in uppgifter direkt från Försäkringskassan respektive Skatteverket för att lägga till grund för prövningen av etableringsvillkoret. Felkällor i form av missvisande, otydliga eller förfalskade intyg om tid med annan ersättning som den studerande lämnar in som underlag för prövningen undviks. Risken för felaktiga utbetalningar och missbruk minimeras därför.

5.4 Bestämmelser om att varje månad då ersättning till någon del har tillgodoräknats som inkomst utgör en av högst 24 månader

Beslutade ändringar i lag och förordning innebär att de studerande fortsättningsvis endast kommer att kunna uppfylla etableringsvillkoret genom att uppvisa tillräckliga arbetsinkomster, dvs. minst 12,5 procent av inkomstbasbelopp per månad. Tid då den studerande har uppburit vissa ersättningar enligt socialförsäkringsbalken eller ersättning till totalförsvarspiktiga kan samtidigt, under högst 24 månader, tillgodoräknas som förvärvsarbete. Enligt tidigare regelverk kunde tid med sådan annan ersättning, under högst 24 månader, jämföras med tid då den studerande förvärvsarbetat.

CSN har i enlighet med tidigare regelverk föreskrivit att alla de månader då den studerande till någon del har fått *jämställa tid* med förvärvsarbete ska räknas som en av de högst 24 månader då tid med annan ersättning får jämföras med förvärvsarbete. I avsnitt 2.4 föreslår CSN en redaktionell ändring i denna bestämmelse. CSN föreslår att alla de månader då den studerande till någon del har fått *tillgodoräkna sig* inkomst av förvärvsarbete ska räknas som en av de högst 24 månader då tid med annan ersättning får tillgodoräknas som inkomst av förvärvsarbete. Ändringen föranleds av ändrade lag- och förordningsbestämmelser och innebär ingen egentlig ändring i sak. Ändringen har därför heller inga självständiga konsekvenser för studerande, omställningsorganisationer, CSN eller andra.

³⁶ Prop. 2024/25:1, [utgiftsområde 10](#), s. 16.

³⁷ Under 2023 var medianlönen för kvinnor 34 300 kronor och för män 37 000 kronor. Källa SCB.

5.5 Bestämmelser om beräkning av inkomster för den som har arbetsinkomster från både anställning och egenföretagsverksamhet

5.5.1 Konsekvenser för studerande

I avsnitt 2.5 har CSN lämnat förslag på en anpassning av föreskriften som reglerar beräkningen av inkomster av förvärvsarbete för studerande som under samma period uppvisar både årsinkomster från näringsverksamhet och månadsinkomster från anställning. Den aktuella föreskriften berör således endast studerande som redovisar bägge slagen av inkomstuppgifter för samma period.

De nu föreslagna ändringarna bedöms dock inte påverka gruppen studerande eftersom CSN redan idag tillämpar beräkningen av årsvisa- och månadsvisa inkomster på det här sättet. Det innebär att studerande med årsvisa inkomster från egenföretagsverksamhet även fortsättningsvis kommer att kunna ges samma hänsyn som de som endast uppvisar månadsvisa inkomster från anställning.

5.5.2 Konsekvenser för andra myndigheter, omställningsorganisationer, läroanstalter och andra utbildningsanordnare

CSN inhämtar redan idag de uppgifter om arbetsinkomster som behövs för prövningen av arbetsvillkoren direkt från Skatteverket. Förslaget innebär ingen ändring av vilken information CSN efterfrågar och Skatteverket påverkas därmed inte heller av förslaget.

CSN:s förslag ger i övrigt inga konsekvenser för omställningsorganisationer, andra myndigheter, läroanstalter och andra utbildningsanordnare.

5.5.3 Konsekvenser för CSN

CSN får redan idag uppgifter om arbetsinkomster direkt från Skatteverket. Det finns därmed redan etablerade rutiner och system på plats, vilka inte påverkas av de föreslagna ändringarna. Skatteverket kommer även fortsättningsvis att lämna uppgifter om arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen till CSN.

Månadsvisa inkomstuppgifter från arbetsgivardeklarationer finns inte tillgängliga för alla studerande. Det gäller tid före 2019 eller för egenföretagare med arbetsinkomster från näringsverksamhet. Inkomster före 2019 och arbetsinkomster från näringsverksamhet redovisas i stället på årsbasis. De uppgifter om årsinkomster som Skatteverket lämnar till CSN för tid före 2019 omfattar samtliga arbetsinkomster som CSN behöver för prövningen av villkoret. Det blir således endast aktuellt att tillämpa föreskriften för studerande som har både årsvisa- och månadsvisa arbetsinkomster för tid efter 2018.

Den föreslagna anpassningen av föreskriften innebär att CSN även fortsättningsvis kan använda de inkomstuppgifter som hämtas elektroniskt från Skatteverket för att göra prövningen. Det möjliggör en fortsatt maskinell prövning av villkoret.

5.5.4 Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms inte ha några regionala effekter eller få några konsekvenser för jämställdheten. Förslagen bedöms inte heller ha någon inverkan på klimat och miljö.

5.6 Bestämmelser om omräkning av utländska inkomster

5.6.1 Konsekvenser för studerande

Det saknas idag underlag som visar hur många av de som ansöker om omställningsstudiestöd som åberopar förvärvsarbete utomlands inom EES, Storbritannien eller Schweiz för att visa att de uppfyller arbetsvillkoren. Det är dock CSN:s uppfattning att det är relativt ovanligt. Prövningen av förvärvsarbete utomlands utgår idag ifrån huruvida förvärvsarbetet uppfyller kravet på arbetad tid. I de fall beräkning av utländska inkomster varit nödvändig har CSN emellertid använt samma principer för beräkning av dessa som används inom studiemedel. Som CSN redogjort för ovan under avsnitt 2.6 anser myndigheten dock att det är orimligt att använda den för beviljningsåret aktuella valutakursen för inkomster som kan vara upp till 14 år gamla. En omräkning av en utländsk inkomst med utgångspunkt i den valutakurs som gäller den första bankdagen det år inkomsten intjänats säkerställer en rättvis jämförelse mellan den utländska inkomsten och den inkomstgräns för respektive arbetsvillkor som gäller enligt förordningen om omställningsstudiestöd.

5.6.2 Konsekvenser för omställningsorganisationer och andra

Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för omställningsorganisationer, andra myndigheter eller andra aktörer.

5.6.3 Konsekvenser för CSN

I de fall en studerande åberopar utländska inkomster från olika år kommer CSN att behöva räkna med olika valutakurser i samma ärende. I ärenden då en studerande åberopar utländska inkomster krävs dock redan idag manuell hantering av myndigheten. Det är ett förhållandevis litet antal studerande som åberopar utländska inkomster och förslaget bedöms därför inte leda till några särskilda konsekvenser för myndigheten.

5.6.4 Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms inte ha några regionala effekter eller få några konsekvenser för jämställdheten. Förslagen bedöms inte heller ha någon inverkan på klimat och miljö.

5.7 Bestämmelser om studiestart vid beräkning av årlig inkomst

5.7.1 Konsekvenser för studerande

Den årliga inkomst som Försäkringskassan fastställer för den studerande ligger till grund för beräkningen av omställningsstudiestödets storlek. Genom ändringar i lagen och förordningen om omställningsstudiestöd ska den årliga inkomsten

bestämmas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till CSN, dock tidigast fem månader och senast dagen före studiestarten. Studiestarten definieras i 16 a § förordningen om omställningsstudiestöd som starten av den period med studier som den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för. CSN föreslår att begreppet ska preciseras ytterligare i föreskrifter. Genom att särskilt föreskriva vad som avses med studiestart i förhållande till ramtiden tydliggörs begreppet och regelverket blir lättare att förstå. De studerande kommer vid planeringen av sina studier därmed bättre kunna förutse hur ramtiden kommer att fastställas. Dessutom elimineras eventuella tolkningsutrymmen för när denna tidpunkt anses inträffa. Genom föreskriften ges de studerande bättre förutsättningar att kunna få ett besked om omställningsstudiestöd i god tid innan studiestarten.

5.7.2 Konsekvenser för omställningsorganisation och andra

CSN anser att omställningsorganisationerna inte kommer att beröras av CSN:s förslag till förtydligande föreskrifter.

5.7.3 Konsekvenser för CSN

Genom att i föreskrifter särskilt reglera med vad som avses med studiestart kommer även eventuella tolkningsutrymmen med vilken tidpunkt som avses att elimineras. Då begreppet även förekommer i andra sammanhang i reformen och definieras på ett enhetligt sätt så underlättar detta myndighetens administration av stödet.

5.7.4 Övriga konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några övriga konsekvenser.

6 Konsekvenser för Sveriges EU-medlemskap

De förslag CSN lämnar i denna promemoria överensstämmer med de skyldigheter som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

7 Behovet av informationsinsatser

Nya enklare lag- och förordningsbestämmelser påverkar studerande, omställningsorganisationer och andra. De förslag till ändrade föreskrifter som CSN lämnar i denna promemoria är en del av paketet med enklare regler. CSN kommer därför att informera samlat om det nya regelverket, på myndighetens webbplats, i olika informationsblad m.m. CSN har även genomfört en särskilda informationsträff med ledningarna för berörda omställningsorganisationer och planerar en webbutskickning om det nya regelverket för vägledare vid omställningsorganisationerna